

Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.gov.tr/adea>

ISSN 2651 – 5067

ŞEHİRİMİZ KİTAPLARI'NDA EGE BÖLGESİNE AİT YEREL AĞIZ KELİMELERİNİN İNCELENMESİ

STUDY OF LOCAL DIALOGUE WORDS OF THE AEGEAN REGION IN OUR CITY BOOKS

Ümit ARSLAN *

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, umitarслан3535@hotmail.com ORCID:0000-0001-7293-5911

Referans: Özdemir, Arslan, Ü. (2023). Şehrimiz Kitapları'nda Ege Bölgesine Ait Yerel Ağız Kelimelerinin İncelenmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 60-76.

Gönderilme Tarihi: 23.03.2023

Kabul Tarihi :31.05.2023

Özet: Ağız özellikleri eğitim-öğretim programlarında sadece bir tanım ve örneklerle öğrencilere aktarılmıştır. Şehrimiz..... kitaplarında bölgelerin ağız özellikleri örneklerle öğrencilere sezdirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), tarafından hazırlanan “Şehrimiz” kitaplarında yer alan ağız özelliklerini içeren sözcükler incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerine bağlı kalarak durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında İzmir, Denizli, Uşak, Afyonkarahisar, Muğla, Aydın ve Kütahya illerine ait “Şehrimiz” kitapları doküman inceleme yoluyla taranmıştır. Çalışma sonucunda Şehrimiz kitaplarının ağız özelliklerini yeterince yansıttığı fakat kullanım sıklığı konusunda kitaplar arasında herhangi bir standart olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şehrimiz Kitapları, Ağız, Ağız Bilimi.

Abstract: Dialect features are conveyed to students only with a definition and examples in educational programs. In Our City..... books, the dialect characteristics of the regions are tried to be made known to the students with examples. In this

study, words containing dialect features in the "Our City" books prepared by the Ministry of National Education (MEB) were examined. The study was conducted as a case study by adhering to qualitative research methods. Within the scope of the study, "Our City" books belonging to the provinces of İzmir, Denizli, Uşak, Afyonkarahisar, Muğla, Aydın and Kütahya were scanned through document analysis. As a result of the study, it was determined that the books of Our City adequately reflect the dialect characteristics, but there is no standard among the books regarding the frequency of use.

Keywords: Our City Book, Dialect, Dialectology.

1. Giriş

Ağız, bir dilin veya bir lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı dilinle oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimidir (Korkmaz,1992). Muharrem Ergin'e göre bir dilin şive içinde mevcut olan söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelime söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verilen addır (Ergin,2002:10). Ağız terimini birçok kaynaktan inceleyen Nurettin Demir ağızı şu şekilde tanımlar: Dil coğrafyası incelemeleri çerçevesinde kullanılabilir bir terim olarak ağız., aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okur yazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleridir.(Demir,2002)

Adıgüzel (2013) ağız çalışmalarının faydalarını şu şekilde özetlemektedir:

" Türk dili için çok zengin olan "ağız" zenginleştirilmiş ve çeşitlendirilmiş derleme yöntemleri ile Türkiye Türkçesi için konuşma ve yazı diline esas kabul ettiğimiz İstanbul ağızı, Türkiye Türkçesinin diğer ağız özelliklerinin ve bütün güzelliklerini içerebilir. Ayrıca Türkçeyi yabancı kelimelerin istilasından korumak ve Türkçeye yerleşmiş, Türkçe olmayan yabancı sözcüklerin yerine kullanabileceğimiz çok güzel, estetik ve müzikal özellikler taşıyan arkaik öz Türkçe kelimeleri keşfedebiliriz"(s.397).

Türkiye Türkçesinin önemli dil alanlardan birini ağız çalışmaları oluşturmuştur. Ağız çalışmaları sesbilgisi, biçim bilgisi ve söz dizimi açısından dil özelliklerini ortaya çıkardığı gibi söz varlığına ilişkin bilgiler de sunar.

Türkiye'de ilk ağız çalışmaları V.A. Maksimov tarafından yapılmıştır.19. yüzyıla kadar yabancı bilim adamlarının çalışmalarını görmekteyiz. Türkiye'de bilimsel ağız çalışmaları Cumhuriyet'in kuruluşunu takip eden ilk 25 yıl içerisinde Ahmet Caferoğlu'nun çalışmalarıyla başlamış ve uzun yıllar onun önderliği ile devam etmiştir (Gülensoy ve Alkaya,2003). Zeynep Korkmaz'ın 1956 yılında basılan Güney-batı Anadolu Ağızları: Sesbilgisi adlı eseri Türkiye ağız araştırmalarında bir dönüm noktası teşkil eder (Akar,2006).1970'li yıllardan sonra Anadolu'da kurulan üniversiteler vasıtasıyla ağız çalışmaları genişletilmiştir.

Ağız çalışmalarının öğrencilere aktarılması ve bu konu üzerinde farkındalık yaratma hususunda bazı eksikler vardır. Her ülkede standart dil özelliklerin öğretilmeye çalışılmış öğretim programları bu husus göre düzenlenmiştir. Standart dil özelliklerinin öğretimi aşamasında Türkiye'nin bölgesel olarak değişen ağız özelliklerine ve söyleyiş farklılıklarına değinilmemiştir. Ağız özellikleri 9. sınıf düzeyinde bir tanım olarak verilmek yetinilmiştir. 2017 yılında Şehrimiz... dersi programı ile her ilin ağız ve söyleyiş farklılıkları metin ya da bir tablo içinde verilerek öğrencilere aktarılmaya başlanmıştır. Seçmeli ders olarak okutulan bu ders kitaplarında yerel dil bilinci öğrencilere sezdirilmeye çalışılmıştır. Şehrimiz ders kitaplarında o bölgenin ağız çalışmaları kaynak olarak alınmış ve öğrencilere sunulmuştur.

Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda beş öğrenme alanı bulunmaktadır. Bunlar Şehirlerin Hikâyesi, Şehirde Yaşam, Şehrimi Tanıyorum, Şehrim Çalışıyor ve Şehrimde Ben şeklinde sunulmaktadır. Öğrenme alanlarının çerçevesi ve kazanımları öğretim programında yer verilmiştir. Ancak ders kitaplarının hazırlanmasında ise iki farklı süreç işletilmektedir. Ders kitaplarında Şehirlerin Hikâyesi ile Şehirde Yaşam öğrenme alanlarının içerikleri tüm Türkiye'de ortak olarak verileceğinden merkezi ve genel bir içerik hazırlanmıştır. Diğer öğrenme alanlarının içerikleri ise her şehre özgü olacağından İl Millî Eğitim Müdürlüklerince oluşturulacak komisyonlar tarafından hazırlanmıştır. Şehrimiz... kitaplarının beşinci ünitesinde hazırlanan ilin ağız özellikleri verilerek söyleyiş farklılıkları öğrencilere sezdirilmeye çalışılmıştır.

Şehrimiz... dersi öğretim programında amaç şu şekilde belirtilmiştir:

“Şehrimiz ... dersi öğrencilere şehirle ilgili teorik bilgilerin yanında yaşantısal temel beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Dersin bir diğer amacı da öğrencilerin bu bilgi ve değerleri bir yaşam biçimi ve kültür hâline getirmelerini sağlamaktır. Şehrimiz... Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri'ne uygun olarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda öğrencinin insan, şehir, kültür ve medeniyet arasındaki ilişkiyi kavrayarak kendi yaşadığı şehri imkân ve zenginlikleri gibi diğer özelliklerinin yanı sıra mekân ve zaman ilişkisi bağlamında da keşfetmesi ve tanınması; yaşadığı şehrin soyut ve somut kültürel değerlerini tanınması; tarih içerisinde şehrin değişim, dönüşüm ve sürekliliğini algılayıp kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasını fark etmesi; birlikte yaşama kültürü edinerek kültürel etkinliklere katılması ve sonunda geçmişler gelecek arasında gerçeklik bilinci kazanması amaçlanmaktadır (MEB,2017,4).

Somut kültürü fark etmek ve yaşatmak üzerine kurulan bu programda her il kitabı kendi bünyesinde oluşturarak eğitim materyali hâline getirmiştir. Öğrencilerin kendi yaşadıkları bölgenin kültürünü öğrenmeleri ve bu kültür öğelerinin geleceğe taşıyabilmeleri amaç edinilmiştir. Böylece yerel bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yukarıda bahsedilen açıklamalar doğrultusunda bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1)Şehrimiz kitaplarında kullanılan ağız özelliklerini yansıtan kelimeler nelerdir?
- 2) Şehrimiz kitaplarında ortak kullanılan kelimeler nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada 2017 Şehrimiz... programı doğrultusunda öğrencilerin bölgesel söyleyiş farklarını sezmeleri ve ağız özellikli sözcüklerin dilimizin zenginliği üzerinde durulmuştur. Böylece Ege Bölgesi'nde bulunan illerin ortak ağız özellikli sözcükleri ve dilimizdeki ağız özelliklerinin öneminin öğrencilere kavratılması amaçlanmaktadır. Farklı coğrafyalarda aynı ağız konuşan toplumların ortak sözcük mirasını da ortaya çıkarmak bu çalışmanın amaçlarından biridir.

Araştırmanın Önemi

Ölçünlü (Standart) olarak kabul edilen ortak konuşma ve yazı dilinin yanında ağız özellikli sözcüklerde dilimizin zenginliklerinden biridir. Bu alanda, standart konuşma dilinde tespit edilememiş sesler, kelimeler, ekler ve anlamlar bulunabilir. Ağız araştırmalarının amaçlarından biri, bu zenginliği ortaya çıkarmak ve dile kazandırmaktır. Bu kazanımlarla ortak ağzın özellikleri birleşince, dilin ses, söz ve anlam zenginliği artacak, bunlara bağlı olarak da dilin temel kuralları daha sağlıklı tespit edilebilecektir (Öçalan,2006). Ağız özellikleri 9. sınıf düzeyinde bir tanım ve birkaç örnek verilerek ele alınmıştır. 2017 yılında Şehrimiz... dersi programı ile her ilin ağız ve söyleyiş farklılıkları metin ya da bir tablo içinde verilerek öğrencilere aktarılmaya başlanmıştır. Seçmeli ders olarak okutulan bu ders kitaplarında yerel ağız özellikleri öğrencilere sezdirilmeye çalışılmıştır. Şehrimiz ders kitaplarında o bölgenin ağız çalışmaları kaynak olarak alınmış ve öğrencilere sunulmuştur. Şehrimiz.... eğitim-öğretim programıyla ağız özelliklere temel eğitim düzeyine indirgenmiştir. Bu makalede Ege bölgesindeki 8 ilin Şehrimiz... ders kitapları incelenmiş illerin ağız özellikleri aktarılmıştır. Böylece bu makaleyle birlikte eğitim-öğretim sürecinde ağız özellikli sözcüklerin durumu ele alınmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerine bağlı kalınmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada örneklem seçimi olarak ölçüt örnekleme tekniği seçilmiş ve bu amaçla araştırmaya konu olan Şehrimiz.... ders kitapları örneklem olarak kullanılmıştır. Eğitim bilim araştırmalarında gerçekleştirilen çalışmalarda tarihsel bir döneme ışık tutmak veya öğretim materyallerinin ve programlarının yeterlilik durumlarının ele alındığı durumları belirtmek için doküman inceleme yoluyla veri toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler doküman inceleme yoluyla şehrimiz kitaplarında yer alan ağız özellikleri ile ilgili metinlerden elde edilmiştir. İncelen dokümanlar tasnif edilerek tablo haline getirilmiştir.

Çalışma Grubu-Evren ve Örneklem

Araştırmada örneklem seçimi olarak ölçüt örnekleme tekniği seçilmiş ve bu amaçla araştırmaya konu olan Şehrimiz.... ders kitapları örneklem olarak kullanılmıştır.

2. YORUM VE BULGULAR

Bu bölümde araştırma sorularına yanıt verilmiştir.

1)Şehrimiz kitaplarında kullanılan ağız özelliklerini yansıtan kelimeler nelerdir?

1.1. İzmir

Şehrimiz İzmir kitabında ağız özellikleri önce diğer illerden farklı söyleyiş farklılıkları ile alınmış daha sonra bir tablo verilerek yerel dilde kullanılan ve standart dilde kullanılan sözcükler sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. Şehrimiz İzmir kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde	Yerel Dilde	Genel Dilde
acasız	Acil	kelter	küfe
Allah beşirana	şaşkınlık ifadesi	kompir/kum pir	patates
annaç	karşı taraf	meşe	misket
bango	mutfak tezgahı	piron	yemek çatalı
bolmak	olmak	şımşırık	çok ıslanmış
çemkirmek	üzerine gelip bağırarak	şırkmak	ezmek
çiğdem	çekirdek	tosba	kaplumbağa
deppek düppek	düşecek gibi yürümek	Üngü/ünkü/ önkü/enki	şu
domat	domates	yalınız	yalnız
evekten, övekten	evvel	yantır	yılık, çarpık, eğri
evlek	bir ev yapılabilecek kadar genişlikte olan arsa	yılık	eğri
eyyambohur/ ehembohur	ağustos ayının ilk günlerinde suya girenlerin cildinde lekelerin oluşacağına inanılan dönem.	yörü	yürü
gayrı	garik,gari	harım	Küçük ev bahçesi
geliyom	geliyorum	hoyn	Buraya bak anlamındaki ünlem
gevrek	simit	iğlek	Olgunlaşmadan dökülen meyve
gıdım	çok az		

Tablo 1'e bakıldığında Şehrimiz İzmir kitabından toplam 31 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz İzmir kitabında kelimelerin standart dildeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür.

1.2. Manisa

Şehrimiz Manisa kitabında bölgenin ağız özellikleri üç farklı şekilde verilmiştir. Birincisinde öğelerin görselleri verilerek onların bölgesel ağızdaki karşılıkları verilmiş daha sonra bir diyaloga yer verilmiştir. Sayfanın sonunda bir tablo ile bölgenin ağız özelliklerini verildiği bir tablo verilmiştir. Manisa ağız ile verilen sözcükleri aşağıdaki Tablo 2'ye yansıtılmıştır.

Tablo 2. Şehrimiz Manisa kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde	Yerel Dilde	Genel Dilde
camballık	misket	calgazan	geveze
harana	tencere	cımık	azıcık
comca	kepçe	cıngıl	Ufak üzüm salkımı
açar	anahtar	cıvmak	fırlamak
çinti	kalemtraş	cice	yenge
simit	gevrek	ciciklen	ısırgan otu
çatır	kibrit	çaynaşmak	dolaşmak
çekirdek	çiğdem	çibıl	fakir
düğme	ilgi	çilçik	şımarık
şinci	şimdi	çivmek	birden uzamak
gidiverem	gidivereyim	çiyin	omuz
irecep	recep	çovaş	güneş
Badıcan	patlıcan	çönmek	çömelmek
İlimon	limon	dadaş	küçük çocuk
domat	domates	dabalanmak	acemice iş yapmak
samsek	sarımsak	dabırmak	gürültü etmek
velespit	bisiklet	dansak	lüzumsuz
toba	torba	deşmek	yaramaz
badırdanmak	şikayet etmek	denzirmek	imalı konuşmak
alaklamak	acele etmek	dernek	çarşamba
alcımak	sinirlenmek	horsa	öfke

aparmak	alıp götürmek	hotra	inat
aydeş	cılız çocuk	hönkürü	orada
aynaşmak	alay etmek	huncacık	birazcık, şu kadarcık
balkımak	şimşek çakmak	kalan	artık yeter
başa	ağabey	kavşırmaq	kucaklamak
atar	sancı	kavzamak	muhafaza etmek
aylanmak	nazlanmak	kenderek	düğün
aydeş	cılız çocuk	kompir	patates
aynaşmak	alay etmek	Manit	sersem
balkımak	şimşek çakmak	metlemek	zıplamak
başa	ağabey	mısmıtl	tıpkı
atar	sancı	negıda	ne kadar
aylanmak	nazlanmak	sangadal	aniden
belen	tepe	sekemek	basamak
aylanmak	nazlanmak	vere	ha bire, devamlı
belen	tepe	yalım	galiba
belgildemek	birden korkmak	yunmak	yıkanmak
böğürtmek	az haşlamak	zere	demek ki, onun için
bulla	abla		
bükre	kambur		

Tablo 2'ye bakıldığında Şehrimiz Manisa kitabından toplam 80 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Manisa kitabında kelimelerin standart dildeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür.

1.3. Muğla

Şehrimiz Muğla kitabında verilen ağız özellikleri şu şekilde tablo 3 'te verilmiştir.

Tablo 3. Şehrimiz Muğla kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde	Yerel Dilde	Genel Dilde
abpak	bembeyaz	eğışmek	kıskanmak, inatlaşmak

abu	şaşma ve korkma önlemi	gaç geç	şaşıma bildiren ünlem
accıcık	az, biraz	hora	ora, şura
dalagan	ısırgan otu	kapaksız	görgüsüz, terbiyesiz
çelpesük	karışık	nezik	davranışları ince saygılı olan
çayan	akrep	tanışık	ahbap
buzmak	donmak, üşümek	va	var
cılık	sözünün eri olmayan	yalaçan	ikiyüzlü

Tablo 3'e bakıldığında Şehrimiz Muğla kitabından toplam 16 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Muğla kitabında kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür.

1.4. Kütahya

Şehrimiz Kütahya kitabında ağız özellikleri bir tablo ile verilmiş arkasından öğrencilerin araştırmaları için sözcükler verilmiştir. Tabloda ödev olarak verilen sözcükler aşağıda genel dildeki karşılığı boş bırakılarak belirtilmiştir.

Tablo 4. Şehrimiz Kütahya kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde	Yerel Dilde	Genel Dilde
daş	taş	şincik	-
deze	teyze	töbosun	-
egdim	ektim	gayınna	-
garga	karga	ilyen	-
gatlan	katlan	ünnemek	-
gavak	kavak	enkini	-
ge	gel	acıktan	-
gideim	gidelim	sıbitmak	-
gırıldı	kırıldı	gaçıl	-
kada	kadar	masus	-
balim	keşke, bari	samsak	-

üsen	Hüseyin	hişdamma	-
------	---------	----------	---

Tablo 4'e bakıldığında Şehrimiz Kütahya kitabından toplam 24 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Kütahya kitabında kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür. Karşılığı verilmeyen bölümlerde bu sözcükleri öğrencilerin bulması istenmiştir.

1.5. Afyonkarahisar

Şehrimiz Afyonkarahisar kitabı halk edebiyatı malzemeleri olan mani, türkü gibi ögelere daha fazla yer vermiş ağız özelliklerinden birkaç örnek olarak konu özetlenmiştir.

Tablo 5. Şehrimiz Afyonkarahisar kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde
needyon?	ne yapıyorsun?
geliyon, geliyor	geliyor

Tablo 5'e bakıldığında Şehrimiz Afyonkarahisar kitabından toplam 2 ağız özellikli kelimenin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Afyonkarahisar kitabında kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür.

1.6. Denizli

Şehrimiz Denizli kitabında verilen ağız özellikleri şu şekilde tablo haline getirilebilir.

Tablo 6. Şehrimiz Denizli kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde	Yerel Dilde	Genel Dilde
abe	ağabey	potur	pantolon
hindi	şimdi	bodiye	önlük
abile / billa	abla	cımık	az
ispirte	kibrit	çokarmak	ateş yakmak
an	sınır	çiyin	boyun
karık	su kanalı	sındı	makas
akıdeş	arkadaş	şavk	ışık
kubaşmak	yardımlaşmak	tingildemek	başıboş gezmek
aşam	akşam	farımak	yaşlanmak, yıpranmak

mamır	sağlam	uz	doğru, temiz, becerikli
babiç	ayakkabı	gelibbamin	geliyor musun?
billur	cam bardak	üleşmek	paylaşmak
bakambiyo	bir bakayım	ünlemek	çağırarak
biyo	bir kez	seyirtmek	koşmak
dığan	tava	gocana	büyük amcanın eşi
peşkir	sofra bezi, örtü	gidibatı	gidiyor
naleçcez	nasıl yapacağız	haggetten	hakikaten
oku	davet, çağrı	yalım	sanırım
önkü / enki	onu, şunu	yünmek	yıkanmak

Tablo 6'ya bakıldığında Şehrimiz Denizli kitabından toplam 38 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Denizli kitabında kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür.

1.7. Aydın

Şehrimiz Aydın kitabında verilen ağız özellikleri şu şekilde tablo haline getirilebilir.

Tablo 7. Şehrimiz Aydın kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde
örüzga	rüzgâr
hindi	şimdi
negıda?	ne kadar?
domat	domates
badılcan	patlıcan
bene	bana
akideş	arkadaş

Tablo 7'ye bakıldığında Şehrimiz Aydın kitabından toplam 14 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Aydın kitabında kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür.

1.8. Uşak

Şehrimiz Uşak kitabında ağız özellikleri bir tablo içinde karışık bir biçimde verilmiş öğrencilerden eşleştirerek anlamlarını bulmaları istenmiştir. Ayrıca kitabın sonunda öğrencilerin araştırmaları için bir ağız sözlüğü verilmiştir. Öğrencilerden verilen bu sözcüklerin anlamlarını bulmaları istenmiştir. Sözlük şeklinde verilen sözcükler tabloda anlamları boş bırakılarak belirtilmiştir.

Tablo 8. Şehrimiz Uşak kitabında yer alan ağız özellikli kelimeler

Yerel Dilde	Genel Dilde	Yerel Dilde	Genel Dilde
gire günü	pazar günü	ilabada	-
kakıvemek	birden sinirlenmek	imik	-
çitim	üzüm salkımın küçük dalları	kaçılmak	-
gübür	pislik, toz	kekeç	-
sorutmak	suratını asmak	lambadak	-
ünnemek	çağırarak	lom(löm) sözlü	-
gayme	kağıt para, kaime	mancar	-
yılık	düzgün olmayan, eğri	mangır	-
firtlemek	şüphelenmek, evhamlanmak	nalet	-
nacak	odun kesme aracı	nişledin?	-
tepertopu	havuç	oku	-
çekişmek	azarlamak	oturuşgun	-
peşkir	havlu	önkü	-
gücülene	zorla, en sonunda	ösen	-
annaç	-	parpılamak	-
avkalamak	-	pavkırmak	-
belinlemek	-	rey	-
bittidik	-	sası	-
cereme	-	sobili	-
cimicik	-	şılak	-
çapıt	-	şipit	-

çıtıak	-	tavlı	-
degâli	-	tırkaz	-
dumâ	-	uğumlu	-
ekdi	-	urba	-
evzeli	-	ütmek	-
fersiz	-	üzerklik	-
fıstıkçı	-	vakıt	-
gadin	-	vere	-
gücülene	-	yalın	-
hangırda	-	yılık	-
hışır	-	zabın	-
ıbrık	-	ziplmek	-
ırlamak	-		-

Tablo 8'e bakıldığında Şehrimiz Uşak kitabından toplam 65 ağız kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şehrimiz Uşak kitabında kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıklarının da verildiği görülmüştür. Karşılığı verilmeyen bölümlerde bu sözcükleri öğrencilerin bulması istenmiştir.

2) Şehrimiz kitaplarında ortak kullanılan kelimeler nelerdir?

Bu çalışmada 8 Ege şehirlerinin ağız özellikleri incelenmiştir. İncelenen sözcüklerden ortak olarak kullanılan sözcükler tablo haline getirilmiştir. Şehrimiz.... kitaplarında kelime listeleri eşit ve standart olmadığı için 6 ortak sözcük tespit edilebilmiştir.

Tablo 9. Şehrimiz kitabında ortak bulunan kelimeler

Ortak Kullanılan Sözcükler	Sözcükleri Ortak Kullanılan İller
gevrek	Manisa, İzmir
çiğdem	Manisa, İzmir
badıcan	Manisa, Aydın
Domat	İzmir, Manisa, Aydın

Hindi	Denizli, Aydın
Yılık	İzmir, Uşak

Tablo 9’da ortak olarak verilen 6 sözcüğe rastlanmıştır.

3. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Sonuç ve Tartışma

Yazdıkları şehrin kültürünü, dil özelliklerini, mimarisini tarihini işleyen “Şehrimiz” kitapları öğrencilerin yaşadıkları şehri her yönü ile tanımalarına yardımcı olacaktır. Ayrıca toplumun ortak belleği olan kültürel öğelerin gelecek kuşaklara taşınmasında önemli rol oynayacaktır.

Şehrimiz kitaplarında kültür öğelerimizden biri olan ağız özellikleri farklı şekillerde ele alınarak öğrencilere aktarılmıştır. Ege bölgesinin 8 ilinde yaptığımız bu çalışmada toplam 270 ağız özelliğini yansıtan sözcükle karşılaşılmıştır.

Şehrimiz ders kitapları yerel bir farkındalık oluşturmanın yanında kültürel öğelerinde öğrencilere tanıtılmasında önemli rol oynamıştır. Daha önce sadece 9. sınıf düzeyinde verilen ağız kavramı ortaokul seviyesinde verilerek bir farkındalık oluşturulmuştur. Ayrıca öğrencilerden sözlük oluşturmaları istenmesi öğrencileri derleme konusunda bilgilendirmiştir.

Yaptığımız bu çalışmada Ege bölgesi ağızlarında kullanılan ortak sözcüklere de rastlanmıştır. Bu tabloda kitapta yer alan sözcükler ele alındığından bu sayı az gibi görünse de komşu illerde kullanılan birçok ortak sözcük bulunmaktadır. Bu sözcüklerin ortaya çıkması yapılacak yeni çalışmalarla mümkün olacaktır.

Bu tür çalışmaların ortaokul düzeyinde başlaması dilimizin zenginleşmesini açısından erken bir farkındalık oluşturacaktır. Ayrıca bu tür dil özelliklerinin sadece seçmeli derslere değil Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı programına da alınmasının faydalı olacaktır.

3.2. Öneriler

Ağızlar canlı, sözlü metinleridir. Bu sebeple dil bilimsel açıdan zengin bir malzeme içerir. Yapılacak derlemeler ile yeni sözcüklere ulaşılabilir. Şu an kullandığımız yabancı sözcüklerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanabiliriz.

Ağız özellikli yeni sözcüklerin ortaya çıkması için derleme ve dil atlası oluşturma çalışmalarına yer verilmelidir.

Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyat derslerinde bu tür araştırmalarla öğrencilerin yerel özellik taşıyan sözcükleri tanımaları sağlanmalıdır. Ağız özellikli sözcüklerin

kavratılması sadece Şehrimiz.... kitaplarında değil eğitim- öğretim programlarında metin içerikleriyle ve dijital çalışmalarla pekiştirilmesi öğrencilerde dil bilincinin gelişmesinde faydalı olacaktır.

Ağız araştırmaları sonucunda ortaya konulan bulgular; Türkçe öğretiminde, Türk dil bilgisi, Türk dili tarihi, Türk edebiyatı, Türk kültür ve medeniyetinin araştırılması ve incelenmesi söz konusu olduğunda en az Türkçenin diğer kaynakları kadar değerlidir. Bu sebeple bir gün yazılı belgelerle aynı niteliği kazanacak olan sözlü malzeme; işlenmiş soruşturma formları, kayıt malzemesi; bant, plak, film, videobant, yerinde yazıya geçirilmiş metin ve fişler vb. durumlarına uygun olarak mutlaka arşivlenmeli; gerekli görülenler elektronik ortamda yayımlanarak ilgililerinin istifadesine sunulmalıdır (Gemalmaz,2010: 347).

Özellikle il ve ilçeler bazında milli eğitim kurumları bölgesel araştırmalar yaparak ağız özellikli sözcükleri dilimize katılması önem taşımaktadır. Son dönemlerde belediyelerin yaptığı yerel yayınlar sözcük bazında katkı sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca Ege Bölgesi illerinin ağız çalışmaları müstakil kitap, yüksek lisans, doktora tezleri ve makalelerle ele alınmıştır. Bu çalışmalardan Şehrimiz kitaplarında daha fazla sözcük aktararak faydalanılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2013). Dünyada ve Türkiye Türkçesinde Ağız Çalışmaları ve Yöntemler, *Turkish Studies, Volume 8/9*, p.387-396.
- Akar, A. (2006). Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları, *Turkish Studies 1/2*, s. 41- 53.
- Akkaya, D. ve Cura, B. (2020).Şehrimiz Aydın, Aydın: MEB Yayınları.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek, G., Pastutmaz, M. ve Ürkündağ, A.(2020). *Şehrimiz Uşak*, Uşak: MEB Yayınları.
- Demir, Nurettin, (2002). "Ağız Terimi Üzerine", *Türkbilig, S. 2002/4*, s. 105-116
- Ecla, A. ve Arslan, K. (2020). *Şehrimiz Muğla*. Muğla: MEB Yayınları.
- Ergin, M. (2002). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gemalmaz, E. (2010). "Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler", *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 331-34, .
- Gülensoy, T. ve Alkaya E. (2003). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*. Ankara : Akçay: Akçay Yayınları.
- Gülseven, C., Üstün ,H., Aktürk, M. ve Vurgun, S. (2020). *Şehrimiz Manisa*, Manisa: MEB Yayınları.
- İsanmaz, E. ve Dengiz, Y. (2020). *Şehrimiz Denizli*, Denizli: MEB Yayınları.
- Karaarslan, H. ve Türküresin, K. (2020). *Şehrimiz Kütahya*, Kütahya: MEB Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1998). *Açıklamalı Dil Bilim Sözlüğü*, İstanbul: ABC tanıtım Basımevi Yayınları.
- MEB (2021) *Şehrimiz.....Dersi Öğretim Programı*, Ankara: MEB Yayınları.
- Öçalan, M. (2006). Ağız Araştırmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanılması ve Ağız Tezleri İçin Yenilik Önerileri, *Sosyal Bilimler Dergisi,2006/1*, s.169-188.
- Yalçınkaya, N., Karan, F., Akar, E. ve Baksı, S. (2020) *Şehrimiz Afyonkarahisar*, Afyonkarahisar: MEB Yayınları.
- Yılmaz, O., Muslu, S. ve Şahin, I. (2020) *Şehrimiz İzmir*, İzmir: MEB Yayınları.

Extended Summary

STUDY OF LOCAL DIALOGUE WORDS OF THE AEGEAN REGION IN OUR CITY BOOKS

Purpose of the Research

In this study, in line with the 2017 Our City..... program, students' ability to sense regional pronunciation differences and the richness of our language with dialectal words are emphasized. Thus, it is aimed to make students understand the common dialect words of the provinces in the Aegean Region and the importance of the dialect features in our language. One of the aims of this study is to reveal the common word heritage of societies speaking the same dialect in different geographies.

Method

The research method was based on qualitative research methods. A case study, one of the qualitative research methods patterns, was used in the research. Criterion sampling technique was chosen as the sample selection in the research and for this purpose, our city, which is the subject of the research... Textbooks were used as samples. In studies conducted in educational science research, data was collected through document review to shed light on a historical period or to indicate the situations in which the adequacy of teaching materials and programs were discussed.

Conclusion

"Our City" books, which deal with the culture, language characteristics, architecture and history of the city in which they are written, will help students get to know the city they live in in every aspect. It will also play an important role in transferring cultural elements, which are the common memory of the society, to future generations.

In our city books, dialect features, one of our cultural elements, are handled in different ways and conveyed to students. In this study we conducted in 8 provinces of the Aegean region, a total of 270 words reflecting dialect characteristics were encountered.

Our city's textbooks have played an important role in creating local awareness as well as introducing cultural elements to students. An awareness was created by giving the concept of dialect, which was previously given only at the 9th grade level, at the secondary school level. In addition, asking students to create a dictionary informed the students about compilation.

In this study, common words used in the dialects of the Aegean region were also encountered. Although this number may seem small since the words in the book are included in this table, there are many common words used in neighboring provinces. The emergence of these words will be possible with new studies.

Starting such studies at the secondary school level will create early awareness in terms of enriching our language. In addition, it would be beneficial to include such language

features not only in elective courses but also in the Turkish and Turkish Language and Literature program.